

Hvorfor Treenigheden blev accepteret

Det er min overbevisning at de bibelske vidnesbyrd imod treenigheden er overvældende. Og alligevel er hovedparten af de erklærede kristne trinitariske (tror på treenigheden); og yderligere brændemærker de unitarer (dem der ikke tror på treenigheden) som ikke-kristne og mange hævder at unitarer automatisk er en 'sekt'. Ganske åbenlyst var ordet 'treenighed' og ej heller formuleringen af den trinitariske formular kendt for kristendommen da Det Nye Testamente blev skrevet. På en måde 'blev' Jesus til Gud for mange, bare fordi en gruppe biskopper besluttede at sådan var det. Men *hvorfor* skete dette? Og hvorfor er der så meget frygt omkring det, at unitarer automatisk betegnes som kættere? Efter at have læst en del omkring historien om de tidlige kristne giver jeg nedenfor nogle mulige forklaringer på dette.

Tilpasning til hedenskaben

Der skete en blanding af kristendommen og hedenskaben for at gøre overgangen fra hedenskab til egentlig kristendom mindre kontroversiel og mere smertefri. Jeg giver nogle specifikke eksempler på dette i en europæisk sammenhæng nedenfor. Mange lærde har påpeget at idéen om en guddommelig figur der skulle komme til Jord for at udfri de trofaste var en meget almindelig hedensk myte i Mellemøsten i det 1. århundrede (1). Det er nemt at se hvordan de tidlige kristne ville være fristet til at hævde at Kristus var en eller anden form for præeksisterende gud for at tilpasse deres tro til den omkringværende hedenskab – og det er forståeligt at nogle ville være ivrige efter at misfortolke bibelsteder til dette formål.

Barry Cunliffe (2) bemærker ”udbredelsen af tripilisme i keltisk religion... 'Styrken af tre' blev ofte udtrykt i ikonografi, som for eksempel i stenhovedet med tre ansigter fra Corleck, Cavan i Irland eller i den trefalliske guddom afbildet på skålen fra Bavay i Nordfrankrig, men den findes også som et gentaget motiv – triskelen – i keltisk kunst. Begrebet blev endda gjort endnu tydeligere i den romersk-britiske og gallo-romerske religion i form af *Dae Matres* eller matronaen – de tre modergudinder – som tilsammen udgør en enhed der repræsenterer styrke, magt og frugtbarhed. En anden, mindre udbredt, kvindelig treenighed er *Saluviaen*, som præsiderer over kilder... inskriptioner på *Lugoves* i Schweitz og Spanien kan meget vel henvise til en treenighed af Lugh. I den lokale irske litteratur er tripilisme et tilbagevendende emne. Den store gudinde, Morrigan, som kaldes Morrigna i flertal, består også af tre: Morrigan, Badb og Nemain. Brigit og Macha optræder også som triader. Det er fristende at undre sig om mon ikke den tredelte opdeling som Lucan af Esus, Teutates og Taranis forsløg er endnu et udtryk for keltisk tripilisme”.

Så det er ikke overraskende at idéen om Gud som en treenighed nemt blev accepteret i Europa – den ene sande Gud var blevet tilpasset til den hedenske baggrundskultur i stedet for at lade den bibelske sandhed definere vores tro. Jo mere man søger, jo flere beviser finder man for hvad Cunliffe kalder ”tripilisme”; hedenske guddomme der optrådte i tre former eller som tre personer. ”Manns tre ben” på øen Mann, et symbol som også er fundet på mønter fra Italien og Lilleasien fra før Jesu tid; treknude inskriptionerne [som kaldes Triquetra] og ”Triskel” symbolet, igen en henvisning til en eller anden primitiv form for treenighed, findes i inskriptioner og i kunst over hele Britannien og Irland.

Foto: En lille platte af skifer fra Bath, England med tre kvindelige figurer der repræsenterer ”de tre mødre”, en triade af gudinder. Disse triader af modergudinder var almindelige i det vestlige Britannien i den tidlige romerske periode, sandsynligvis afspejlende en tidliger jernalder tradition. Originalen findes i det Roman Baths Museum, Bath, UK.

Romersk indflydelse

Omkring år 8 udgav Ovid en digtsamling under navnet *Metamorfiser*. Digtene er fulde af historier om how guder steg ned til jorden, inkarnerede som mennesker, og så vendte tilbage til himmelen. Jupiter og Merkur var antageligvis kommet til Jord, uden at blive genkendt, og blev antageligvis underholdt af Baucis og Filemon. Disse idéer var almindelige i det 1. århundrede – så da Paulus og Barnabas udførte mirakler (ApoG. 14:11), antog folkene at de var Hermes og Zeus (de græske navne for Jupiter og Merkur). Læg mærke til hvor Paulus benægtede at de var Hermes og Zeus! Cicero skrev til Asiens guvernør og opfordrede ham til at handle som var han en af de guddommelige mænd der antageligvis kom til Jord fra Himmelen (*Ad Quintem Fratrem* I.i.7). Horace henvendte sig i 30 F.K. til Cæsar Augustus som den inkarnerede Merkur og skrev at Merkurs søn skulle komme ned fra Himmelen og 'sone menneskelig skyld' (*Odes* I.2). Vergil lavede i 40 F.K. en lignende profeti som ”senere blev fortolket som en messiansk profeti af kristne” (3). Jeg finder alt dette meget betydningsfuldt. Idéerne om en præeksisterende Gud der kommer til Jord som et menneske, som en frelser, sonende menneskelig skyld etc., var alle hedenske idéer. Og det er lige netop disse idéer som blev grebet af kristne og senere hen gjort respektable [i ortodokse kristne kredse] som doktrinet om treenigheden. Et svært spørgsmål for trinitarer ville være: ”Hvordan forklarer du de store ligheder mellem din tro og det hedenske Grækenland og Rom på Jesu tid?” Dette spørgsmål rammer endnu hårdere når indrømmelsen endeligt bliver fremtvunget at Det Nye Testamente selv er ganske tavst om treenigheden, inkarnation, Gud der bliver et menneske,

at Jesus personligt var præeksisterende etc. Og spørgsmålet får fatal kraft når det bliver demonstreret at skriftstederne fra Det Nye Testamente der bruges til at understøtte trinitarismen faktisk alle er eksempler på at apostlene citerer eller henviser til de hedenske myter *med henblik på at tilbagevise dem*. Jeg har ofte demonstreret dette med eksempler i disse studier – se f. eks. mine kommentarer til Filippinerne 2.

Husk at treenigheden blev adopteret ved mødet i Nice i 325 E.K. Konstantin indkaldte til dette møde efter at han besluttede at han ønskede at ændre den officielle religion i det romerske imperie fra hedenskab til kristendom. Ikke længe før det møde var kristne blevet grusomt forfulgt. Nogle af deltagerne i mødet bar endda på deres ansigter og kroppe mærker fra den forfølgelse. Hedningene havde [falsk] anklaget de kristne for at gøre Jesus til en gud som de tilbad. Plinius havde rapporteret ”hvordan de synger vekselsang til Kristus som en gud” (4). I den hedenske romerske verden var det kun jøderne der nægtede at tilbede andre guder på grundlag af at der kun var den ene sande Gud. At de kristne gjorde det samme førte til den opfattelse at de også kun troede at der var en eneste gud som de kaldte 'Kristus'. Jøderne antog på samme måde urigtigt at enhver der hævdede at være Guds Søn hævdede at være Gud (Joh. 10:33-36; 19:7) – selvom Jesus specifikt korrigerede dem med hensyn til dette! Som så ofte sker, så formes en gruppes selvfølelse af hvordan den opfattes af sine fjender. Konstantin var en politiker og en kriger. Han var ikke en bibelstudent, ej heller en teolog. Faktisk var han end ikke en særligt seriøs kristen (5). Selvom han accepterede kristendommen, så sagde han at han ikke ville døbes fordi han ønskede at fortsætte med at synde. Han ser ud til at have ment at kristendommen var den rigtige ting for imperiet. Så, kristendom, her kommer vi. Konstantin, og mange andre som hoppede på den 'kristne' vogn, delte den hedenske opfattelse af Kristus, som var udbredt i den hedenske verden som de voksede op i. Og den hedenske opfattelse, som Plinius og så mange så klart viser det, var at Jesus var en slags Gud. Så da Konstantin afgjorde uenigheden mellem biskopperne i Nice omkring hvem Jesus var, så antog han naturligtvis at 'Jesus er Gud selv' gruppen var traditionelle kristne.

Notater

- (1) Barry Cunliffe, *The Ancient Celts* (London; Penguin, 1999), side 17.
- (2) Rudolph Bultmann, *Theology of The New Testament* (New York; Scribner's, 1955), bind 1, side 166; F. B. Craddock, *The Pre-Existence of Christ in The New Testament* (Nashville; Abingdon, 1968); M. Wiles, *The Remaking of Christian Doctrine* (London; S.C.M., 1974), kapitel 3.
- (3) Frances Young, i John Hick, *The Myth of God Incarnate* (London; S.C.M., 1977), side 97.
- (4) Plinius (den Yngre), *Epistles* 10.96. Engelsk oversættelse i *A New Eusebius: Documents Illustrative of The History of The Church to AD 337*, red., J. Stevenson (London; SPCK, 1974), side 13-15.
- (5) Der er stærke historiske vidnesbyrd om at Konstantin knapt selv var en kristen da mødet i Nice fandt sted. Mange tror at han så en vision inden slaget om Milvanbroen i 312 E.K. og derfor konverterede til kristendommen som et tegn på taknemmelighed, især fordi Kristus åbenbart fortalte ham at han og hans mænd skulle kæmpe med korset som mærke. Der er dog alvorlige beviser imod dette. Efter slaget hævdede han at ”den øverste guddom” havde hjulpet ham og han anbragte ”det himmelske tegn på Gud” på sine soldaters skjolde. Men historiske kilder der stammer fra kort tid efter slaget viser at tegnet ikke var et kors men chiro tegnet, også kaldet labarum – solgudens tegn. Det var først meget senere at Eusebius skrev en biografi af Konstantin hvori han hævdede at dette faktisk var korset. Konstantin rejste en sejrsvue modsat Colosseum i Rom for at fejre sejren i 312 E.K. – og dækkede den med udskræinger af Mars, Jupiter, Herkules [krigsguderne] og tilskrev sejren til Solgudens magt. Afbildninger af slaget viser ingen soldater med kors på sit skjold! Så sent som 320 E.K. viste Konstantins mønter ham med 'Sol Invictus', solgudskultens, krone. Og var det et tilfælde at han erklærede den 25. december, den vigtigste festdag for 'Sol Invictus', for Jesu fødselsdag? Derudover var hans nye hovedstad, Konstantinobel, var dedikeret til at beskytte

de lokale beskyttende guder, Rhea og Tyche – Konstantin byggede templer til dem over hele hans nye hovedstad.

Ægte intellektuel fiasko?

Der var et element af ægte fejlfortolkning. Efterhånden som du læser igennem Det Nye Testamente i kronologisk orden, så bliver det åbenbart at Herren Jesus tales om i mere og mere ophøjet sprog. For eksempel er udtrykket ”menneskesønnen” et favoritudtryk som evangelieskriverne bruger til at beskrive Herren Jesus med. Men det optræder kun en enkelt gang i det senere Nye Testamente. Mark, det første evangelium, kalder aldrig Jesus for ”herre” – men ”Herre” er nogle år senere Paulus' mest brugte betegnelse for Jesus. Johannes evangeliet, som klart er skrevet efter de tre andre evangelier, bruger meget mere ophøjet sprog om Herren Jesus end de tidligere evangelier. Væksten i opfattelsen af Jesu storhed afspejles måske også i den måde som Åbenbaringen, den sidste inspireret bog i Det Nye Testamente, anvender det mest ophøjede sprog om Jesus. Både Paulus og Peter udviser en progressiv begejstring i deres valg af ord og udtryk som ophøjer Jesus mere og mere. Og antageligvis fortsatte denne tendens efter deres død, efterhånden som folk mere og mere forstod at tømmeren fra Nazaret faktisk havde været Guds Søn, og nu er den ophøjede konge over Himmelen og Jord. Folk forstod at ”faktisk kan vi ikke ophøje Kristus for højt”, som Robert Roberts udtrykte det i det 19. århundrede. Men... og det er et stort men. Den sproglige ophøjelse kan nå et niveau hvor Jesus ikke længere er Jesus men på en eller anden måde Gud selv. Derudover er det min observation at intellektuel fiasko ofte har et psykologisk grundlag. At gøre Jesus til Gud var en ting, men at acceptere doktrinet om tre guder i en, treenigheden, er en anden ting. Og mit forslag er, at denne intellektuelle fiasko var begrundet, endda ubevidst, i lysten til at få en nemmere process. Det er trods alt utroligt krævende at skulle acceptere at en mand, født ind i vores utilstrækkelighed, kunne være perfekt; at der kunne komme Gud den Almægtiges ord fra en palæstinensisk jødes strubehoved. Det er en udfordring, fordi vi er også mennesker; og hvis dette var hvor højt en af os kunne stige, over alle de ting som holder os nede, så misdanner det vores vækst i billedet af Gud selv...så giver han os et eksempel så vanskeligt, at det berører selve kernen af vores væsen, på en ukomfortabel, upraktisk og endda bekymrende måde. At have en Jesus der i virkeligheden ikke rigtigt var et menneske, men som blot spillede et, som i virkeligheden var Gud og ikke et menneske...dette fjerner det meste af udfordringen ved den virkelige, menneskelige Kristus.

– Det må indrømmes, at et vilkårligt forsøg på at bruge menneskeligt sprog til at på en eller anden måde udtrykke hvad Jesus opnåede, hvem Han var og hvem Han er, på en eller anden måde er dømt til fiasko. Jeg bryder måske reglerne for grammatisk konvention i mine skrifter ved at skrive de personlige stedord relateret til Jesus med et stort 'H' (”Han...Hans...Ham”), men dette forfejler selvfølgelig at udtrykke i sprog og under ”ordets tyranni” alt hvad jeg mener om Ham. Jeg foretrækker at forestille mig at alle ægte troende kender lidt til mit dilemma. Som Robert Roberts så fint udtrykte det: ”Vi kan ikke løfte Kristus for højt”. Måske var det i denne ånd at folk begyndte at tale om Jesus som ”Gud” – problemet er, at ved at nå frem til ligningen ”Jesus=Gud” så øver vi vold imod Guds ord og minimerer faktisk også det kolossale, ubeskrivelige resultat som den menneskelige Jesus opnåede. Det Nye Testamente er fyldt med meget stor beundring for Herren Jesus. Når man ser at disse ord og udtryk blev valgt under Guds, Hans Faders, inspiration, så vil det være bedre hvis vi holder os til dem i stedet for at prøve at opfinde vores egne ord og analogier for at udtrykke Hans storhed. Strukturen af den originale tekst i indledningen til Johannes evangeliet vedr. Ordet og også Fil. 2:9-11 vedr. ophøjelsen af Jesus, er begge arrangeret på en sådan måde at de ser ud til at være salmer der blev sunget af de troende. Plinius den Yngre (*Epistlen* 10.96.7) skriver at de kristne ”synger hymner til Kristus som til en gud”; han tænkte helt sikkert på disse tekststykker. Det er ofte tilfældet at vi adopterer lige netop den position som vores kritikere falsk har tilskrevet os; og måske det er hvad der skete her. Kritikerne af den tidlige kristendom hævdede urigtigt at de kristne tænkte på Jesus som Gud; og dette blev så med tiden deres ståsted, *selvom det ikke var det oprindeligt*.

- Det er muligt at nogle læste [eller hørte] de bibelske beskrivelser af hvad Jesus i Himmerige er *nu* og antog at dette var hvordan Han måtte have været mens Han var på Jord- og derfor afbilder kunstnere Ham bedende i Getsemane med den form for glorie rundt om Hans hoved som man kunne antage at han har *nu* (i Himmerige). Lige netop det er en virkeligt ganske utilgivelig form for misbrug af den bibelske tekst, at man tager et par enkelte vers og billeder fra den uden nogen respekt overhovedet for resten af teksten. Jeg er meget venlig ved at klassificere den slags ting som 'intellektuel fiasko'. Fordi bibelen er Guds ord til os, omhyggeligt og forbavsende bevaret af Ham... og at behandle den på denne måde er, som at man lytter til din oprigtige og ihærdige forklaring at et eller andet, og så blot lytter til nogle få sætninger, og så bruger dem til at fuldstændigt misrepræsentere hele dit udsagn overfor andre.

- Suetonius registrerede at der var hyppige ”forstyrrelser forårsaget af Krestus iblandt jøderne i Rom” (*Claudius* 25.4). 'Krestus' betød 'slave'- dette var hvordan Jesus blev kendt, som slaven der var konge. Men disse billeder passede ikke godt sammen i Middelhavsverdenen, hvor billedet af en ydmyg konge på en eller anden måde var en modsætning. For mig er betydningen af Suteonius' indlæg at Herren Jesus oprindeligt blev populært kendt som *Krestus*, den lovpriste slave, i stedet for *Kristos*, Kristus. Selvfølgelig er det bibelsk og korrekt at kalde Jesus for ”Kristus”; men i den tidlige kristendom blev Han forherliget for Sin ydmyghed, som en slave af alle, som dermed blev ophøjet. Treenigheden ser ud til at være delvist smedet sammen som følge af en forglemmelse af denne faktor i Hans ophøjelse, og fokuserer i stedet udelukkende på de titler som bruges til at forherlige Ham med, indtil den primitive og forkerte ligning ”Jesus=Gud” var nået.

- Kristendommen var og er radikalt modkulturel. De udtryk som det romerske emperie brugte vedrørende dets Rige og Cæsars ditto bliver alle anvendt på Guds Rige og på Hans Søn. Jeg har forklaret dette dybtgående andetsteds (1). Dermed blev 'Cæsar er Herre' til 'Jesus er Herre' i den tidlige kristendom (2). Jeg fremfører at der måske var et element af ægte intellektuel fiasko i nogle af de analfabetiske tidlige kristne, som bemærkede denne egenskab ved kristendommen, og derfra forkert udledte at alt hvad der var sandt eller blev påstået sandt om Cæsar derfor også måtte gælde for Jesus- når det at de har den samme mundtlige titel til fælles overhovedet ikke indebærer dette. Når det derfor blev hævdet at Cæsar var en præeksisterende gud der ved sin død vendte tilbage til Himmerige, så blev disse analfabetiske mennesker [og andre] måske fristet til at tro at dette derfor også var sandt for Jesus. Men måske er jeg for venlig her. De tidlige kristne afviste på en ondartet måde kejserkulten omkring Cæsar; men efterhånden som kristendommen smeltede sammen med den romerske verden, så blev kristendommen modelleret efter kejserkulten på en måde som de tidligste kristne ville have afvist med voldsomhed. I middelalderen afbildede billeder Kristus som var han kejseren og Gud blev tegnet som paven- Van Eyck og Boticelli præsenterede Gud Faderen som iklædt de samme tre kroner som paven bar (3). I dette ser vi den fuldstændige blanding af den frafaldne kirke og verden, og treenigheden var blot en praktisk foranstaltning for at nå dette mål.

Til sidst, selvom at jeg accepterer at treenigheden kan være opstået som følge af en grad af ægte intellektuel fiasko, som blot er en oprigtig men fejlagtig udlægning af bibelen, så synes jeg, at dette ikke rigtigt undskylder det at Guds ord, som kilden til viden om Ham og Hans Søn, er oversat i stort og grundlæggende omfang. Det ser ud som om de tidlige 'kirkefædre' begyndte at desperat bruge ethvert bibelvers der kunne berettige deres position, som vi har bemærket så mange gange. James Dunn bemærker, mens han kommenterer den hebraiske og Septaguint (latinske) udgave af Mika 5:2: ”I intet af de to tilfælde forslår den hebraiske udgave idéen om præeksistens... det var ikke før at Justin brugte det i midten af det 2. århundrede efter Kristus at det begyndte at blive brugt som en profeti om Jesu præeksistens” (4). Med denne observation, som Dunn forklarer omfattende, ser vi hvordan at så snart idéen om at Kristus var Gud og præeksisterende blev godkendt og blev til en forudsætning, så begyndte 'kirkefædrene' at søge efter bibelske beviser der kunne understøtte deres position. Dette er, desværre, typisk for den induktive ræsonering der har plaget kristen tænkning.

En idé bliver grebet, ofte fordi den er acceptabel for omgivelserne, og så bliver bibelvers hægtet på den, uanset hvad deres sammenhæng siger i selve bibelen.

Notater

- (1) Se 'The Objections To Christianity' i *Bible Lives* sektion 16-4.
- (2) Adolf Deissmann giver rigtigt mange eksempler på hvordan Cæsars titler blev anvendt på Jesus- se hans *Light From The Ancient East* (London: Hodder & Stoughton, 1927), side 342 og efterfølgende sider.
- (3) Se F. E. Hulme, *Symbolism In Christian Art* (Blandford: Blandford Press, 1976), side 43 og efterfølgende sider.
- (4) James Dunn, *Christology In The Making* (Philidelphia: Westminster Press, 1980), side 71. En lignende konklusion vedrørende Mika 5:2 findes i J. Klausner, *The Messianic Idea In Israel* (New York: Macmillan, 1956), side 77.

Den psykologiske tiltrækning af den ikke-menneskelige Jesus

Jeg vil gerne foreslå at enhver falsk forståelse af bibelen, enhver forkert doktrin, har en eller anden form for psykologisk grundlag; og at ofte involverer dette en undskyldning for at forfejle opgaven med at tro Guds ord. At tro at Jesus fra Nazaret var menneskelig og alligevel aldrig syndede, døde, og derefter genopstod... det kræver en masse tro. Jeg husker at have diskuteret Herren Jesu natur i mange timer, indtil sent ud på natten i en lejlighed i det sydlige London. Omkring kl. 02:00 havde vi nået til kernen af diskussionen. Min ven sagde et eller andet i retning af, med en ægte følelse af undren, 'Hvis du beder mig om at tro at et menneske kunne leve og aldrig synde, dø, og så genopstå ... Jeg kan ikke tro det om et menneske. Jeg har...simpelthen ikke troen. Jeg ville blive nødt til at tro at han var Gud for at kunne gøre alt det'. Jeg forlod ham kort efter og kørte igennem de stille, sovende forstæder i min hjemby med en følelse af at jeg endeligt havde forstået *hvorfor* der er så meget tro på treenigheden, på 'Jesus = Gud' idéen. Ganske enkelt fordi det kræver meget mindre tro. Og at tro de enkle bibelske udredninger kræver faktisk meget mere tro end det ser ud til. At tro at for 2.000 år siden, en dag i april måned, en fredag eftermiddag, på en bakke udenfor Jerusalem, døde et perfekt menneske... og efter tre dage bevægede begravelsestøjet sig, en ung mand vandrede ude i den tidlige morgentåge, med lysende fra Jerusalem i baggrunden... at han 40 dage senere steg vertikalt op i himmelen og på en eller anden måde blev taget til Himmerige, selve centrum for kosmos... ja, det kræver tro at fatte den personlige, faktiske, virkelige, historiske virkelighed bag det hele. Det er så meget nemmere at ryste det af sig, at vandre væk fra udfordringen med at tro, ved at sige ja, faktisk var Han Gud. De tidlige kristne må på samme måde have kæmpet med spørgsmålene- hvordan kunne et *menneske* gøre alt dette? Hvordan kunne det være sandt om et *menneske*? Kunne en af os virkeligt have gjort *dette*? Og derfor valgte de den nemme udvej, forfejlede forståelsen, ved at beslutte at Jesus måtte have været Gud. På samme måde er der en udfordring i det faktum at Jesus i Skriften bliver forklaret som vores *repræsentant*, men det kræver en masse tro fra os, og derfor har kristendommen generelt droppet det krav og har erstattet det med en hedensk idé om en stedfortræder. Alligevel har Herren Jesus givet os et eksempel- ydmygelse og lidelse, efterfulgt af ophøjelse. Alligevel får den almindelige opfattelse af Jesus vendt dette helt på hovedet- præeksisterende herlighed i Himmerige, efterfulgt af ydmygelse, og derefter hjemvenden til herlighed. Men bibelen fortæller klart at Herrens herlighed var fortjent, den var Hans belønning, og vi siger med hele vores hjerte 'Værdigt er lammet der blev slagtet' til at modtage den hæder- vel vidende at vi også har valgt at vandre på en lignende vej til hæder, med enhver oplevelse af ydmygelse i dette liv forstået i den sammenhæng.

Den psykologiske utilpashed med den menneskelige Jesus afspejles også i den højlydte modstand imod enhver bibeloversættelse som fremlægger Jesus som talende almindeligt hverdagssprog (f. eks. Andy Gauss' *The Unvarnished New Testament*), og imod enhver film eller værk der viser

Herren Jesus som oplevende den slags menneskelige følelser og lidenskab som vi har. Den menneskelige trang til at tro på en gud fremfor et menneske er demonstreret i Israels attitude overfor Moses. De beklagede sig over ”denne Moses, *manden* der bragte os ud af Israel”; og derfor lavede de den gyldne kalv mens de deklamerede: ”Disse er dine *guder*, O Israel, som bragte jer ud af Egypten” (2. Mos. 32:1,4). Bemærk i forbifarten hvordan de lavede *en* kalv men tilbad den som flere guder. De begik treenighedståbeligheden fra mange århundreder senere. De kunne ikke håndtere en frelser som var menneskelig, ligesom dem, og derfor besluttede de at en gud havde frelst dem, en gud som fandtes i flertal, guder, indeni en enhed, nemlig den gyldne kalv selv.

Jødisk indflydelse

Den sande kristne troende har altid været under pres fra verden. Paulus skrev evigt gyldige ord da han bad om at vi ikke ville tillade verden at forme os, men i stedet tillod Kristus at transformere os. Accepten af treenigheden var et resultat af at verden pressede kirken. Den romerske og jødiske verden som omgav de kristne havde en sædvane med at guddommeliggøre menneskelige figurer. Hvis man fandt at en mand havde været en helt, så brugte man guddommeligt sprog om ham- en form som grækerne havde kaldt apoteosis. Dette er årsagen til at nogle rabbinske kommentarer om Moses og Elias bruger et Gud-lignende sprog om dem, også selvom hensigten ganske klart ikke var at gøre dem til ligemænd med Israels eneste ene Gud, som de troede på. Der er ingen mangel på beviser for at de kristne gjorde det samme med Jesus, der findes endda eksempler på det i Det Nye Testamente. Og det er også blevet bemærket at noget af det forherligende sprog som blev brugt om Moses- f. eks. ”ham for hvem og hvorfor verden blev skabt”- blev lånt med overlæg af Paulus og anvendt om Jesus (1). Sådanne ophøjede figurer blev også omtalt som præeksisterende, som om de havde været siden begyndelsen af skabelsen, også selvom dette ikke bogstaveligt var tilfældet. De blev ”tilskrevet en tidligere, himmelsk status eller eksistens, hvordan det så end blev fortolket” (2). Men efterhånden som kristendommen generelt vendte sig imod jøderne, efterhånden som jødiske kristne blev smidt ud af kirken eller vendte tilbage til synagogerne, glemte man Jesu egentlige menneskelige rødder. Den jødiske baggrund med at bruge et ophøjende sprog blev ikke længere værdsat. I stedet blev Kristus husket af mange kristne med de guddommelige titler hængt på ham; og dermed endte de op med at tro at Han var Gud selv. Hvorfor? Fordi de overså Jesu jødiske rødder og den gammeltestamentlige baggrund for Ham; og fordi de foretrak at anvende udtryk som var komfortable og velkendte for dem, i stedet for at finde meningen bag de ord. Og ikke meget har ændret sig i dag. Kristne forbliver stadigvæk næsten beslutsomt uvidende om de grundlæggende principper for 'manifestationer af Gud' som findes overalt i Skriften, hvor guddommeligt sprog kan bruges om en person uden at gøre denne person til Gud selv.

Vincent Taylor analyserer Paulus salme til Herren Jesus i Filem. 2:6-11 og konkluderer at det er en tilpasning af en jødisk salme der taler om ”fremkomsten af en himmelsk mand på Jord” (3). Paulus skrev inspireret, men det ser ud til at han med overlæg tilpassede en jødisk salme og brugte den om Jesus- for at tilkendegive den status hvormed Herren Jesus virkeligt skulle omtales. Kol. 1:15-20, et andet poetisk fragment som på samme måde er misforstået af dem der søger at berettiggøre den falske idé om en personlig præeksistens af Herren, er også blevet identificeret som en jødisk salme som Paulus modificerede (4). Vi må huske at Paulus blev inspireret af Gud for at besvare falske lærere; og at han gjorde dette ved at bruge og genfortolke de udtryk som de brugte. Næsten alle de titler for Jesus der bruges i brevene til hebræerne er taget fra Filon eller fra den jødiske Vidsommens Bog (5). Forfatteren af brevene til hebræerne forsøger at bruge dem i deres rigtige og sande betydning om Herren Jesus. Dette forklarer hvorfor der bruges titler der nemt kan misforstås af dem som ikke værdsætter baggrunden. For eksempel taler Filon om ”mærket efter Guds segl” og hebræerbrevet bruger dette om Herren Jesus. Udtrykket er blevet misforstået af trinitarer (tilhængere af treenigheden) som betydende at Jesus er Gud; men dette var slet ikke idéen bag titlen i Filons skrifter og sådan var det heller ikke da brevet til Hebræerne brugte udtrykket og anvendte det om Jesus. Den slags ting foregår meget oftere i bibelen end vi måske tror- eksisterende teologiske idéer bliver genbrugt og genpræsenteret i deres rigtige lys, specielt når det gælder Herren

Jesus. Arthur Gibson bemærker at ”der er et vigtigt dybere niveau i religiøs sprog; det er en overvejelse af, en kritik af, en rettelse af, eller en mere generel formulering af udtryk som tidligere er blevet anvendt” (6). Han viser endda at selve navnene 'Yahweh' og 'El' var en henvisning til tidligere tiders guder med lignende navne og betydninger- men kun den sande gud, Yahweh, Israels El, hentyder til disse falske betydninger og præsenterer dem som gældende kun for Ham selv.

Jødiske myter pillet fra hinanden

I mit studie af den historiske udvikling af den almindelige kristne forståelse af Satan, fandt jeg at jødiske myter spiller en specielt stor rolle i at påvirke de tidlige kristne holdninger- da kristendommen begyndte at afvige fra en rent bibelsk indgangsvinkel (7). Det samme ser ud til at være tilfældet med nogle elementer af de falske doktriner der førte til udviklingen af treenigheden. Den apostate jødiske bog *Enoks bog* fastholder at ”Menneskesønnen” personligt var præeksisterende (1 Enok 48:2-6, 62:6, 7). Idéen om personlig præeksistens var en idé samaritanerne troede på og de troede at Moses personligt havde præeksisteret (8). Hele idéen om et præeksisterende menneske, kaldet *urmensch* af tyske teologer, blev sandsynligvis optaget af jøderne fra den persiske kultur i løbet af fangeskabet i Persien. Det blev derfor attraktivt at kristne som troede at Jesus var en profet større end Moses, at Han var ”Menneskesønnen”, pga. at de også var påvirket af jødisk tænkning, derfor ville komme til antagelsen at Jesus personligt præ-eksisterede. Og alligevel nåede de denne konklusion i modstrid med grundlæggende bibellære der siger det modsatte. Paulus ser ofte ud til at hentyde til disse jødiske idéer, som han ville have været velkendt med, for at afdække og rette dem. Derfor, når han sammenligner Jesus og Adam, ved at sige ”*Den første mand er fra jorden, den anden er fra himmelen.*” (1 Kor. 15:45-47), så henviser han til Filons idé at der var et jordisk og et himmelsk menneske; og et af Nag Hammad dokumenterne, *Om Verdens Oprindelse*, hævder at ”den første Adam af lyset er spirituel... den anden Adam er sjælegivet” (9). Paulus pointe er, at ”den anden Adam” er den nu ophøjede og forherligede Herren Jesus i himmelen, og ikke et præ-eksistent væsen. Adam var ”af samme type som ham der skulle komme” (Rom. 5:14); den som bragte synd, hvor Kristus bragte frelse. Paulus hentydede til og rettede de falske idéer- derfor ser han til tider ud til at bruge sprog der antyder præ-eksistens. Men at læse hans skrifter i deres sammenhæng viser at han ikke havde et sådant synspunkt og han var bestemt ikke en fortæller for de myter og dokumenter som han hentydede til.

Martin Hengel foreslår at kristne forsøgte at besvare den jødiske idé om præ-eksisterende Torah, Visdom og Logos ved at udvikle idéen at Jesus præ-eksisterede, som en slags svar på jødernes krav (10). Dette ville indikere at de kristne simpelthen forsøgte at gøre deres Jesus attraktiv overfor omverdenen, med større opmærksomhed på at berettiggere deres tro og på at stoppe andre alternativer, i stedet for at simpelthen udråbe den bibelske Kristus. Og så mange har gentaget den fejl igennem historien. Origenes svar til Celsus, en kritiker af kristendommen, viser hvor fejlagtig forståelsen af Jesus udviklede sig til at være som følge af den kritik som kristendommen modtog. Celsus hævdede at de kristne gjorde Jesus til Gud ved at tilbede Ham (som citeret af Origen i *Contra Celsum* 8.12). Reaktionen skulle have været, at det at tilbede Jesus ikke kræver at Han er en og samme som Gud- fordi de samme græske ord brugt i Det Nye Testamente om 'tilbedelse' af Jesus bliver også brugt om tilbedelse af *mænd*. Men, i stedet valgte Origen at forsvare idéen at Jesus *er* Gud.

Samaritanerne

Jeg vil gerne dele en teori som for mig er vigtig i at forklare den måde hvorpå de jødiske opfattelser fik indflydelse på de kristne misforståelser af Jesus. Mit forslag er, at de kristne samaritanere importerede ind i deres teologi et syn på Jesus som var baseret på en blanding af jødisk-hedenske idéer, som de havde troet på inden de konverterede til kristendommen. Brevet til hebræerne er klart tiltænkt som en afvisning af forkerte opfattelser af Herren Jesus, og, som bemærket ovenfor, sproget der bruges om Jesus i Heb. 1 hentyder klart til tidlige gnostiske idéer om en præ-eksisterende frelser

som på en eller anden måde var 'Gud'- og forfatteren tilbageviser klart disse idéer. Jeg skriver mere om dette i *Den guddommelige side af Jesus*. Min tanke er, at Hebræerbrevet blev skrevet specielt til samaritanske kristne. Først og fremmest fordi det var samaritanerne der kaldte sig selv *Hebraioi*; jøderne plejede ikke at bruge dette udtryk (11). Og argumenterne i Hebræerbrevet er alle baseret på *tabernaklet*, ikke på templet i Jerusalem, som samaritanerne ikke accepterede. Listen af trofaste i Heb. 11 stammer kun fra de fem mosebøger og Josva, de eneste to dele af Det Gamle Testamente som samaritanerne godkendte. Justin (*First Apology* 26) og Irenæus (*Against Heresies* i.23.1-4) hævdede begge at det var samaritanerne der var de første gnostikere. John Macdonald demonstrerer i hans omfattende værk *The Theology of The Samaritans* at samaritanerne faktisk troede på en dualitet, to guder, som blev kaldt henholdsvis "Den sande ene" og "Hæderen" (12). De ræsonnerede at de to skabelsesberetninger i 1. mosebog var udtryk for to væseners arbejde, og at Moses i 2. mosebog 34 mødte to væsener som begge blev kaldt "Jahve". Og alligevel var samaritanerne monoteister. De forsvarede deres tro på kun en gud på stort set samme måde som trinitarer i dag gør det- de sagde at den ene gud var en inkarnation af den anden, således at der kun var en gud i en slags dualitet (13). Og derfor, mener jeg, var denne gruppe af hebræiske kristne tilbøjelig til at vende tilbage til sin oprindelige tro, og gøre Jesus til en inkarnation af Gud. Og det er til dem at brevet til hebræerne er skrevet. Det er vigtigt at Johannes evangeliet tager hensyn til samaritanernes tro, og at Johannes 1 er fuld af hentydninger til 1. mosebog 1 og til 2. mosebog 34- de to stykker, som vist ovenfor, samaritanerne brugte som grundlaget for deres tro i en dualitet af guder. Det er måske bemærkelsesværdigt at Paulus omtaler falske apostle i Korint som hævder at være 'hebræere' fremfor *Ioudaioi*, jøder (2 Kor. 11:22). Vigtigt er, at en "hebræisk synagoge", altså en samaritansk synagoge, er blevet udgravet i Korint (14). Harry Whittaker og jeg har selv udgivet uafhængige studier der viser eksistensen af et 'jødisk plot' imod Paulus arbejde igennem det første århundrede; måske skulle den teori æres en lille smule og anvendes specifikt til denne gruppe af samaritanske kristne (15).

Betydning af alt dette er i vores nuværende sammenhæng at Paulus og de apostolske forfattere af Det Nye Testamente allerede var modstandere af idéen Jesus = Gud. Michael Goulder opsummerer det som følger: "Der er beviser for at disse 'hebræiske' missionærer introducerede nye doktriner til ... kirkerne i... den lære at Jesus var Gud der blev et menneske [og] et forherligende og umenneskeliggørende syn på hans jordiske liv" (16). Apostlene håndterede disse idéer ved at henvise til og adskille de gnostiske og samaritanske idéer som var deres rod- og det er, i mine øjne, grundlaget for mange af de passager som trinitarer griber for at støtte deres idéer, samtidigt med at de selvfølgelig ignorerer den store mængde bibellære om det modsatte. Som jeg har vist andetsteds, så er passager såsom Johannes 1 og Hebræerne 1 i virkeligheden fulde af fremhævelser af at Jesus *ikke* er Gud selv; men deres hentydninger til de bestående synspunkter og litteratur fører til at de bruger fraser fra den litteratur som sjuskede bibellæsere så bruger som bevis for deres foruddannede idéer om en treenighed.

Det jødiske syn på engle

Den jødiske besættelse af engle påvirkede de tidlige kristne med hensyn til kristologi, ligesom det gjorde med hensyn til djævelen. Kapitler såsom Hebræerne 1 og Kolossenserne 2 omhandler dette uddybende, forklarende at Jesus var *ikke* en engel [noget som nutidens Jehovas Vidner bevægelse burde overveje mere omhyggeligt]. Det jødiske *Davids Testamente* 6.1 påkalder Israel at "komme nær Gud og til den engel som træder til på jeres vegne, for han er en mægler mellem Gud og menneske". Dette hentyder Paulus til i 1. Tim. 2:5 når han understreger at *til os* er der "en mægler mellem Gud og menneske, mennesket Jesus Kristus". Paulus henviser klart til den apostate jødiske lære om engle og retter den- som i Hebræerne 2, hvor det bliver uddybende forklaret at Jesus var et *menneske*, ikke en engel, og at Han er den *eneste* mægler. 3 Enok [også kendt som *Den Hebræiske Bog af Enok*] talte meget om en engel kaldet Metatron, "Prinsen af Tilstedeværelsen", "den mindre Jahve", som fremstod som Jahve overfor Moses i 2. mos. 23:21, sad på "hæderens trone" etc. (3 Enok 10-14). Den tidlige jødiske kristendom ser ud til at fejlagtigt have anvendt disse idéer på

Jesus, med det resultat at Jesus først og fremmest var en engel, og derefter nående frem til doktrinet om treenigheden. J. Danielou afsætter hele det fjerde kapitel af hans udredning af udviklingen af det kristne doktrin til studiet af hvordan det jødiske syn på engle faktisk medførte treenigheden (17). Paulus stil var ikke at ligefremt hævde at alt hvad jøderne troede på var forkert; han anerkendte at essensen af apostasi er i blandingen af det rigtige og det urigtige. Han taler om hvordan Jesus virkeligt er blevet ophøjet og sidder ved Guds højre hånd (Rom. 8:34) og er blevet givet Guds navn, som engelen blev i 2. mosebog (Fil. 2:9-11); men hans hele pointe er det, selvom der virkeligt kan være et vist fællesskab med de jødiske idéer, sandheden er at Jesus *ikke* er en engel, som blev født ind i fysisk eksistens igennem Maria ("født af en kvinde", Gal. 4:4), og som den fødte Søn af Gud er blevet ophøjet langt højere end nogen engel. Sproget i Heb. 1:3-6 hentyder klart til Metatron myten og piller den fra hinanden på en meget klar måde. Fordi Jesus beskrives som værende "hans herligheds aflagens og hans væsens udtrykte billede og bærer alt med sit mægtige ord. Og han tog sæde ved Majestæters højre hånd i det høje, efter at han havde fuldbåret renselse for vore synder. Og han er blevet så meget mere ophøjet end englene, som det navn han har arvet, er over deres. Thi til hvem af englene har Gud nogen sinde sagt: 'Du er min Søn, jeg har født dig i dag?' og et andet sted: 'Jeg vil være ham en Fader, og han skal være mig en Søn?' Og når han igen lader sin førstefødte komme til jorderig, siger han: 'Og alle Guds engle skal tilbede ham.'"

James Dunn citerer Tertullian, Justin, Epiphanius og Clement som alle troende at Herren Jesus var en engel- "så også jødiske kristne fra det andet og det tredje århundrede bekræftede specifikt at Kristus var en engel eller en ærkeengel... Justins ligestillelse af Jahves engel med den [formodentligt] præ-eksisterende Kristus" (18). Det var denne jødiske besættelse af engle, og trangen til at gøre Jesus forståelig som en engel, der førte til den idé at han personligt præ-eksisterede og ikke var rigtigt menneske. Og derfor den specifikke og gentagne forklaring i Det Nye Testamente at Herren *ikke* var en engel, men *fordi* han var et menneske og ikke en engel var blevet ophøjet langt *over* engle (Fil. 2:9-11, Kol. 1:16, 2:8-10, Heb. 1, 1. Pet. 1:12, 3:22, Åben. 5:11-14). Det er det samme med synet på Melchizedek, som Qumran gruppen og deres skrifter så som en ærkeengel. Kommentaren af Melchizedek i Hebræerbrevet forklarer at han var et *menneske* ("tænk på hvor stor denne *mand* var...", Heb. 7:4)- og derfor ikke en engel. Han var en *slags* Kristus og alligevel ikke Kristus. Det ser ud til at kommentarerne om Melchizedek i Hebræerbrevet er fyldt med indirekte henvisninger til Qumrans hævden at Melchizedek var en engel og på en eller anden måde var Messias. Desværre har alt for mange trinitarer i dag lavet den samme fejl som jøderne- og argumenterer at Melchizedek på en eller anden måde var Jesus selv. Vi kigger mere på det synspunkt i 1-13. Jøderne fra Qumran var ganske besatte af engle- de foreslog også at Gabriel på en eller anden måde var den før-værende Messias. Når man tænker på det, så ser det ud som om at beskrivelserne af englen Gabriel, der proklamerer undfangelsen og fødslen af Jesus, næsten med overlæg er lavet til at vise at Gabriel og Jesus *ikke* er den samme men to meget forskellige personer (Matt. 1:20,24, 2:13,19, Luk. 1:11,19,26-38, 2:9).

Jøderne troede at *shekinahen*, det fysiske hæderslys forbundet med tabernakkelet, på en eller anden måde var et personligt væsen forbundet med Messias figuren. Paulus piller denne idé fra hinanden i 2. Kor. 3:17,18, hvor han siger at *shekinahen* som blev set på Moses ansigt var den *aftagende* værdi af den Gamle Pagt, som var blevet gjort ubetydelig af Kristu hæder. Dermed angriber Paulus den almindelige jødiske idé ved at sige at Herren Jesus *ikke* var *shekinahen* men *over* den. Faktisk fremfører han ofte den samme pointe ved at understrege at forherligelsen af Herren Jesus skete ved Hans genopstandelse og opstigning til Himmelen. Han *blev* "Hæderens Herre" fordi han led og modtog denne herlighed ved genopstandelsen og opstigningen. Hvis Herrens hæder på en eller anden måde eksisterede før det, så mister man ligesom synet for Jesu genopstandelse; idéen om lidelse og *så* ophøjelse, som et mønster for os, mistes ganske. Og alligevel var dette det gentagne emne i Paulus inspirerede skrifter. Bemærk i forbifarten hvordan Paulus, da han beskrev *shekinah* skyen som engelen boede i, bemærker at skyen blot består af vand, fordi ved det Røde Hav var vandet et symbol på Israels dåb "til Moses i skyen [vandet over dem] og i havet [vandet omkring

dem]” (1. Kor. 10:2). Moses og ikke *shekinah* skyen var Kristus typen. Alligevel har Justin Martyr og mange andre uforsigtige bibellæsere, der er kommet til Skriften for at finde berettigelse for deres forudindtagede meninger om treenigheden, fortolket skyen som værende engelen der antageligvis var Jesus.

Den jødiske baggrund for Logos

Meget er blevet gjort ud af lighederne mellem Joh. 1:1-3 og den jødiske ”Visdomslitteratur”. Jødedommen troede på et antal mellemmand som gik i forbøn for Israel overfor Gud- Visdom, Shekinah [hæder], Logos / ordet. Toraen (loven) var blevet så ophøjet og personliggjort, at den blev omtalt næsten som en selvstændig ’gud’ (19). Johannes og Paulus tager fat i disse udtryk og forklarer deres rette sammenhæng- Jesus er Guds hæder [*shekinah*], Han alene er den eneste ene mellemmand mellem Gud og mennesket (1. Tim. 2:3). Og når det kommer til Logos, så forklarer Johannes i sin indledning at det eneste tema i Guds Ord i Det Gamle Testamente er Jesus, og at ’ordet’ blev kød i egen person, altså Jesus i Hans liv og død. At forstå dette hjælper os til at forstå hvorfor Johannes bruger meget ’guddommeligt’ sprog om logoset. Han gør således fordi han henviser til jødernes forkerte tro og viser at sandheden alene ligger i Jesus.

Notater

- (1) Se Larry Hurtado, *One God, One Lord: Early Christian Devotion And Ancient Jewish Monotheism* (London: T&T Clark, 2003), side 71-92.
- (2) N. A. Dahl, ”Christ, Creation, And The Church” in *The Background Of The New Testament*, redaktør W. D. Davies og D. Daube (Cambridge: CUP, 1964), side 422-443.
- (3) Vincent Taylor, *The Person Of Christ In New Testament Teaching* (London: Macmillan, 1959), side 62.
- (4) Bevis givet i Rudolf Bultmann, *Theology Of The New Testament*, Vol. 1, side 132, 176, 178.
- (5) Se J. Moffatt, *The Epistle To The Hebrews* (Edinburg: T&T Clark, 1924), side 11, 38; C. K. Barrett, *The New Testament Background* (San Francisco: Harper Collins, 1989 udgave), side 174-184.
- (6) Arthur Gibson, *Biblical Semantic Logic* (Oxford: Basil Blackwell, 1981), side 26. Den samme pointe gives ofte i J. Barr, *The Semantics Of Biblical Language* (Oxford: OUP, 1961).
- (7) Duncan Heaster, *The Real Devil*, kapitel 1.
- (8) John Macdonald, *The Theology Of The Samaritans* (Philidelphia: Westminster Press, 1964), side 162.
- (9) Referencer i James Dunn, *Christology In The Making* (Philidelphia: Westminster Press, 1980), side 100.
- (10) Martin Hengel, *Acts And The History of Earliest Christianity* (London: S.C.M., 1979), side 106.
- (11) Se John Hick, redaktør, *The Myth Of God Incarnate* (London: S.C.M., 1977), side 67.
- (12) John Macdonald, *som ovenfor*, side 135, 221, 306.
- (13) W. Bauer, *Orthodoxy And Heresy In Earliest Christianity* (London: S.C.M., 1972), side 44-60; H. G. Kippenburg, *Gerazim And Synagogue* (New York, 1971), side 205, 316, 376.
- (14) Nævnt i Bauser, *som ovenfor*, side 44.
- (15) Harry Whittaker, ’The Jewish Plot’, i *Studies In The Acts Of The Apostles* (Wigan: Biblia, 1991); og min ’The Jewish Satan’ i *The Real Devil* (Sydney: Aletheia, 2007).
- (16) Michael Goulder, i John Hick, redaktør, *The Myth Of God Incarnate* (London: S.C.M., 1977), side 84.
- (17) J. Danilou, *The Theology Of Jewish Christianity: A History Of Early Christian Doctrine* (London: Darton, Longman & Todd, 1964), kapitel 4, ’The Trinity And

Angelology'.

- (18) James Dunn, *Christology In The Making* (Philadelphia: Westminster Press, 1980), side 132, 150.
- (19) H. Ringgren, *Word And Wisdom* (Lund: Ohlsson, 1947), side 165-171. Se også hans *The Faith Of Qumran* (Philadelphia: Fortress, 1963).

Beskidt politik

En gennemgang af 'Breve vedrørende rådet i Nice', udgivet i en engelsk oversættelse i *The Collection Of Nicene And Post-Nicene Fathers*, afslører at Athanasius blev ved med at insistere at kirken havde retten til at endegyldigt udlægge Skriften, og at de havde autoritet til at udlægge den som de ønskede, og at man derfor ikke skulle lægge stor vægt på, at deres konklusioner og dogmaer ikke altid blev støttet af bibelteksten. Brev 5.20,21 lyder: "Biskopperne...var tvunget til at samle betydningen af skrifterne...udtrykkene [det foreslåede doktrin om treenigheden] findes faktisk ikke i Skriften". Det var ikke et spørgsmål om at disse mænd overhovedet var 'tvunget' - de burde have været trofaste overfor den bibelske tekst i stedet for at kræve at andre skulle acceptere deres 'fornuft' under trussel om at blive kaldt ikke-kristne og at blive smidt ud af kirken. Det er denne attitude til bibelen selv der ultimativt afgør hvorvidt vi accepterer treenigheden eller ej.

Skænderiet mellem Arius (unitar) og Athanasius (trinitar) var mere politisk end det var teologisk og bibelsk. Der var en magtkamp mellem disse to mænd. Så snart kristendommen blev statsreligionen i det romerske rige, så blev magt i kirken lig med politisk magt. Disse to kristne ledere havde begge et betydeligt antal tilhængere; og de ville begge have magten. Deres tilhængere sloges i gadekampe rundt omkring i forstæderne i riget. Der er talrige beretninger om at Athanasius tilhængere tævede og myrdede ikke-trinitariske kristne før mødet i Nice, hvor de torturede deres ofre og udstillede ofrenes lig rundt omkring (1). Den trinitariske Athanasius var langt den mest brutale. "Biskop Athanasius, en fremtidig helgen, ... fik sine modstandere exkommunikeret og bandlyst, tævet og intimideret, kidnappet, fængslet, og eksileret til fjerne provinser" (2). Som i en enhver magtkamp, blev modstanderne på begge sider bagvasket og dæmoniseret; problemet med at formulere en trosbekendelse omkring Jesu natur blev til et spørgsmål om polemik og politik, hvor de ikke-trinitare blev beskrevet i det mest bidende sprog. Ikke-trinitarer blev anklaget for at "flå Jesu kjortel", for at korsfæste ham endnu engang, og langt værre. Desværre er denne ånd af bagvaskelse af dem der har et andet synspunkt fortsat til i dag, så at mange trinitarer nægter at acceptere unitarer som kristne. Arius beklagede sig i et brev at "Vi bliver forfulgt fordi vi siger at Sønnen havde en begyndelse, men at Gud er uden begyndelse" (3). Ved mødet i Nice gav biskop Nicholas, der senere blev den legendariske julehelgen i store dele af Europa, Arius flere lussinger (4). Det ville være forkert at tænke på uenigheden var et spørgsmål om at lærde Guds mænd var uenige om en bestemt fortolkning af bibelen. Athanasius, som Konstantin lyttede mere til end Arius, var ude på at sejre. Han gjorde derfor hele debatten følelsesladet og brugte enhver politisk og ødelæggende mulighed imod hans modstandere for at få Konstantin til at vælge hans side, eksilere Arius for kætteri, og dermed efterlade sig selv som den øverste kirkefader i romerriget- hvilket betød betydelig politisk magt i et emperie der for nyligt havde accepteret kristendommen og forsøgte at gennemtvunge den som imperiets religion. Jeg hører ofte kommentarer såsom 'Dette emne er blevet undersøgt for længe siden og vise kristne har løftet og vejet det og er kommet til en bønnefyldt konklusion, som den kristne tradition heldigvis følger og står fast ved'. Sagens historie er ganske anderledes. Athanasius fysiske angreb på Arius tilhængere, hans nedbrænding af deres kirker, etc., sammen med en bølge af personlig bagvaskelse af de ledende unitarer, hvor han kaldte dem forførelere, voldtægsmænd, kunder hos ludere, etc. (5). Hvis diskussionen i virkeligheden bare drejede sig om at udlægge Skriften, så var der intet behov for alle disse personlige angreb, al denne politik og alle disse oprør. Det er ganske åbenlyst at problemstillingen med at godkende treenigheden i virkeligheden drejede sig om magtpolitik.

Konstantin var en politiker, ikke en bibelstudent. "Konstantins mål var at skabe et neutralt

offentligt rum hvori både de kristne og hedningene kunne fungere...ved at skabe en stabil koalition af både kristne og ikke-kristne” i det romerske imperium (6). Han erkendte også at kristendommen selv blev nødt til at blive forenet, hvis den skulle tjene som statsreligion, og derfor ønskede han at der kun var et enkelt synspunkt på det omtvistelige synspunkt på hvem Jesus var. Det var utåleligt for ham, at de kristne gjorde oprør imod hinanden pga. det. Sagen måtte klares. En side måtte vælges som havende ret, og den anden side måtte bringes til tavshed. Han besluttede sig for Athanaus side af politiske årsager- adopterede læren om treenigheden og eksilerede Arius. Og pga. det ’blev’ Jesus til Gud. Og i den samme ånd af at ville have en forenet kirke for enhver pris indvilligede Konstantin i Nice i en hel række andre tiltag som på samme måde ikke var bibelske- f. eks. at enhver der blev ekskommunikeret i en provins aldrig kunne blive accepteret i en anden provins, og udnævnelsen af ”superbiskopper” i Alexandria, Rom, og Antiok, som skulle beslutte alle omtvistelige spørgsmål i fremtiden. Personlig samvittighed og forståelse betød intet; alt hvad Konstantin ønskede var en forenet kirke, fordi han mente at det ville medføre et forenet imperie. Et imperie, en religion- og derfor måtte den religion blive forenet, og uenighed måtte knuses. Nogle måtte udnævnes til fuldstændigt rigtige og nogle som fuldstændigt forkerte. Desværre ser man den samme holdning i rigtig mange kirker og lokale menigheder. Det hele handler om magt. Det rod der blev lavet i den tidlige kristendom forbliver en advarsel til os i disse sidste tider.

Notater

- (1) Se R. P. C. Hansen, *The Search For The Christian Doctrine Of God: The Arian Controversy 318-381* (Edinburgh: T&T Clark, 1988), side 386.
- (2) Richard Rubinstein, *When Jesus Became God* (London: Harcourt, 2000), side 6.
- (3) Citeret i Rubinstein, *som ovenfor*, side 58.
- (4) Nævnt i Rubinstein, *som ovenfor*, side 77.
- (5) Disse ting er nøje anført i T. D. Barnes, *Constantine And Eusebius* (Cambridge: Harvard University Press, 1981), side 18-27, og hele vejen igennem T. D. Barnes, *Athanasius And Constantius: Theology And Politics In The Constantinian Empire* (Cambridge: Harvard University Press, 1993).
- (6) H. A. Drake, *Constantine And Consensus* (Oxford: OUP, 1995). Den samme forfatter konkluderer at Konstantin erkendte at kristendommen var ustoppelig og at det derfor var bedre at smelte sammen med den end at forsøge at udrydde den. Se hans *Constantine And The Bishops: The Politics Of Intolerance* (Baltimore: Johns Hopkins Press, 2000).